

Grunnlaget for samiske rettigheter

Bjørn Bjerkli, førsteamanuensis ved
Institutt for sosialantropologi, Universitetet
i Tromsø.

bjornb@sv.uit.no

To typer rettsgrunnlag:

- Politisk:
    - Internasjonale konvensjoner
    - Nasjonale lover
    - Institusjoner

  - Juridisk:
    - Domstolenes behandling av rettslige tvister
-

Internasjonale konvensjoner:

- FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter av 1966. Gjort til norsk lov i 1999: Menneskerettloven. (Ved konvensjonsstrid skal denne gå foran annen norsk lov)
- Art. 27: "I de stater hvor det består etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter, ikke berøves retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egne kultur, bekjenne og praktisere sin egen religion, eller bruke sitt eget språk."

- Materielle rettigheter?

Internasjonale konvensjoner:

- ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater (1989).
    - Ratifisert av Norge i 1990.
    - Hovedprinsipp i konvensjonen: Urfolk har en rett til å kunne bevare og videreutvikle egen kultur og eget samfunnsliv og myndighetene har en plikt til å iverksette tiltak som støtter opp om dette.
-

ILO-169:

□ Art. 1

1. Denne konvensjonen gjelder for:

b) folk i selvstendige stater som er ansett som opprinnelige fordi de nedstammer fra de folk som bebodde landet eller en geografisk region som landet hører til da erobring eller kolonisering fant sted eller da de nåværende statsgrenser ble fastlagt, og som – uansett deres rettslige stilling – har beholdt alle eller noen av sine egne sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske institusjoner

---

Ilo-169:

□ Art 1.

2. Bruken av begrepet "folk" i denne konvensjonen skal ikke ha noen innvirkning på de rettigheter som for øvrig kan knyttes til begrepet i folkeretten.

Jf. Konvensjonen om sivile og politiske rettigheter av 1966, art.1:

"Alle folk har selvbestemmelsesrett. I kraft av denne rett bestemmer de fritt sin politiske stilling og fremmer fritt sin egen økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling".

ILO-169:

□ Art. 14

1. Vedkommende folks rett til å eie og besitte de landområder der de tradisjonelt lever skal anerkjennes. Når forholdene tilsier det, skal det treffes tiltak for å sikre vedkommende folks rett til å bruke landområdene der de ikke er de eneste som lever, men som de tradisjonelt har hatt tilgang til for sitt livsopphold og sin tradisjonelle virksomhet. I denne sammenheng skal det legges spesiell vekt på situasjonen for nomadiske folk og personer som driver flyttejordbruk.

ILO-169

□ Art. 14

2. Myndighetene skal ta nødvendige skritt for å identifisere de landområder der vedkommende folk tradisjonelt lever, og sikre effektivt vern av deres eiendomsrett og rett til besittelse.

3. Hensiktsmessige ordninger skal etableres i nasjonal rettsorden for å avgjøre rettskrav knyttet til landområder fra vedkommende folk.

UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples.

□ Vedtatt av FN i september 2007.

Art. 3: " Indigenous peoples have the right to self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development."

Nasjonale lover:

- Norges grunnlov: § 110 A
(Tilføyelse i 1988)

"Det paaligger Statens Myndigheter at lægge Forholdene til Rette for at den samiske Folkegruppe kan sikre og udvikle sit Sprog, sin Kultur og sit Samfundsliv."

Nasjonale lover:

- 1987: Lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (Sameloven)

§ 1-1 Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

21.des.1990 ble et lovkapitel om samisk språk tilføyd. Med bakgrunn i denne lovhjemmelen er forvaltningsområder for samisk språk opprettet med særlige regler for bruk av samisk i offentlig forvaltning.

Nasjonale lover:

- Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (Opplæringsloven) (17.juli 1998)

Hjemler rett til opplæring i og på samisk i samiske distrikt. (Samisk læreplan).

Samisk innhold i nasjonale læreplaner skal fastsettes av Sametinget.

Institusjoner:

- ❑ Sametinget: Norske myndigheters viktigste instrument for å ivareta de internasjonale rettsforpliktelsene (folkeretten).
  - ❑ Konsultasjonsordningen mellom Sametinget og norske myndigheter. (jf. art. 6 i ILO-169)
  - ❑ FNs menneskerettighetskomite (overvåker konvensjonen om sivile og politiske rettigheter).
  - ❑ ILO-kontrollorgan som overvåker ILO-169.
-

Domstolenes behandling av rettslige tvister

- ❑ Lovanvendelse. (Gjennom tolkning av loven relatert til saken det gjelder).
  - ❑ Tidligere domsavsigelser i sammenlignbare saker eller saker med relevans for spørsmålet.
  - ❑ Vurdering av virksomhetens karakter. Besittelse og bruk over tid kan etablere en rett:
    - Hevd
    - Alders tids bruk (lang tids bruk i **god tro**)
-

Sedvane:

- ❑ I utgangspunktet ikke lovregulert, men oppfatninger om rett framgangsmåte, bruk, etc. mellom private parter.
  - ❑ Sedvanerett: Festnet bruk.
  - ❑ Sosial aksept bestemmer rettens innhold.
  - ❑ Sedvaner og sedvanerettsoppfatninger kan danne grunnlag for domstolenes rettslige kjennelser.
-